

„Nem súlyed az emberiség!”...

**Album amicorum
Szörényi László LX. születésnapjára**

Főszerkesztő: JANKOVICS József
Felelős szerkesztő: CSÁSZTVAY Tünde
Szerkesztők: CSÖRSZ Rumen István
SZABÓ G. Zoltán



Nyitólap: www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

MTA Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2007

Részlet Dzsálál ad-Dín Rúmí *Masnavijából*

Dzsálál ad-Dín Rúmí, teljes nevén Dzsálál ad-Dín Rúmí b. Bahá ad-Dín Szultán al-^cUlamá Valad b. Huszajn b. Ahmad Katíbí – vagy ahogy életében is emlegették: *Mavláná* 'a mi Urunk'¹ – minden kétséget kizárólag az iszlám világ egyik legnagyobb hatású szúfi – misztikus – költője volt. 1207-ben született a ma Afganisztán területén található Balhban, ami akkoriban a Hvárezmi Birodalomhoz tartozott. Atyja, Bahá ad-Dín udvari hittudós volt. Balhból valószínűleg a növekvő mongol veszély miatt távozott családjával együtt valamikor az 1210-es évek első felében. Hosszú, évekig tartó vándorlás után érkeztek Anatóliába; Konya városában telepedtek le, s Dzsálál ad-Dín itt halt meg 1285-ben.

Első mestere Szajjid Burhán ad-Dín, apja egyik korábbi tanítványa volt. Ennek halála után éri azonban a legfőbb misztikus inspiráció: 1244-ben találkozik a vándorló dervis Samsz-i Tabrízival, akinek nemcsak tanítványául szegődik, de lírai költeményeiben az ő nevét használja költői álnévként. Ő vezeti be az isteni szeretet, szerelem tanításaiba, mellette éli át az Istennel való egyesülés extatikus élményét; továbbá az ő hatására Mavláná a vallási kötelességek gyakorlásáról, azaz az immár külsődlegesnek mondott vallásosságról a belső élményre, hitre helyezi a hangsúlyt. Saját tanítványai azonban nem nézik jó szemmel a Samsz kedvéért őket elhanyagoló mester eme kapcsolatát, s ezért Samszot meggyilkolják.²

Mavláná halála után fia, Szultán Valad a hajdani tanítványokat renddé szervezte, mely alapítója után *mavlaví* – törökösen: *mevlevi* – néven terjedt el. A keringő dervisek szoros kapcsolatokat alakítottak ki az oszmán elittel (több szultán is csatlakozott hozzájuk), a Birodalom határait azonban soha sem lépték át. Virágkorukban mintegy száz rendházat tartottak fenn. A rend Törökországban csak 1925-ig működött, amikor a többi renddel

1 F. de JONG, D. S. MARGOLIOUTH, 'Mawlawiyya' = *The Encyclopaedia of the Islam* (New Edition), Leiden, 1991, vol. VI, 883–889. Az életére vonatkozó legfőbb forrás: SAMSZ AD-DÍN AHMAD AL-AFLÁKÍ AL-CÁRIFÍ, *Manáqib al-cárifín*, szerk. Tahsin YAZICI, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1959.

2 Utóda először Szaláh ad-Dín Zarkúb volt, akit Huszám ad-Dín Cselebi, Karím ad-Dín Bektemür, végül Mavláná fia, Szultán Valad követett.

együtt betiltották, vagyonát konfiskálták. A mavlavíjja azonban ma is létezik, bár leginkább turisztikai látványosságként találkozhatunk vele.

Mavláná tanításai a hódoltság idején hazánkat is elérték; a XVII. században pedig maga a rend is megtelepedett Pécs városában. A Jakováli Haszan pasa által alapított kolostor erejét mutatja, hogy utolsó sejhje idővel az egyik legjelentősebb isztambuli rendház főnöke lett.³ Mavlánához – egyetemes emberi értékein túl – ily módon is közünk van: tanításai jelen voltak és hatottak a hódoltságban is, így a magyar múlt részévé is váltak. Mindezek fényében eléggé különös, hogy Rómí munkásságáról igen keveset lehet magyarul olvasni. Alig egy-két versét, négy sorosát ültették át magyarra.⁴ Jelen fordítás a Mester legnagyobb művéből, a *Masznaví*-ből egy rövid részlet, alig több, mint a mű századrésze.⁵

A *masznaví* szó maga elbeszélő költeményt jelent. Különböző válfajai léteztek: beszélünk hősi, romantikus, filozofikus, vallásos *masznaví*-ről. Páros rímelés jellemző rájuk, amely így lehetőséget teremt a szinte végtelen terjedelemre is. Rómí előzményének számítanak a műfaj olyan nagyjai mint Szanáí, Attár vagy Nizámí Gandzsaví. Mavláná munkájának teljes címe *Masznaví-ji ma'naví* („A belső értelmek *masznaví*-je”), általában azonban röviden „*Masznaví*”-ként említik, mintegy a *masznaví* műfaj par excellence példájának, betetőzésének tartva.⁶ A munkát óriási nimbusz övezi az egész iszlám világban, melyet sokak szerint csak a Korán múl felül. Rendkívül gazdag kommentár-irodalom is kapcsolódik hozzá.

- 3 SUDÁR Balázs, *Ki volt Jakováli haszan pasa?* Pécsi Szemle, 9(2006), 1, 27–34. ÁGOSTON Gábor, *Muszlím hitélet és művelődés a Dunántúlon a 16–17. században.* = *Tanulmányok a török hódoltság és a felszabadító háborúk történetéből: A szigetvári történész konferencia előadásai a város és a vár felszabadításának 300. évfordulóján,* szerk. SZITA László, Pécs, 1993, 285–286.
- 4 Az utóbbi időben azonban Magyarországon is megélenkült az érdeklődés az iszlám misztikus tanai irányában; Erdélyben egy válogatás jelent meg Mavláná négy soros verseiből: RÓMÍ, *Mint a felhő, mint a szél (Százharminchat rubá'í)*, ford., vál. NAGY Imola, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2003,
- 5 A *Masznavín* kívül legjelentősebb műve a már említett *Díván: Kulliját-i Samszjá Díván-i kabír*, szerk. BADÍC AL-ZAMÁN FURÚZANFAR, Teherán, 1336. – Jó, angol fordítással kísért válogatás: R. A. NICHOLSON, *Selected Poems from the Divāni Shamsi Tabriz*, Cambridge, 1898. – Mondásait a *Fíhi má fíh* című gyűjtemény tartalmazza: R. A. NICHOLSON, *The Table-Talk of Jalalu'ddin Rumi = Centenary Supplement to the Journal of the Royal Asiatic Society*, 1924, 1–8. Hét összegyűjtött szentbeszédet, elmélkedést tartalmaz az ennek megfelelő című *Mavaciz madzsálsiz-i szabca*, kiad. Ahmet Remzi AKYÜREK, ford. Rizeli Hasan EFENDI-OĞLU, İstanbul, 1937. – Ismertek még levelei: *Maktübât: Mevlânâ'nın mektupları*, kiad. Ahmet Remzi AKYÜREK, İstanbul, 1937; ismerteti még Mehmed ŞEREFEDDİN YALTKAYA, *Türkiyat Mecmuası*, 1939, VI, 323–345.
- 6 A mű teljes és mindeddig legjobb kritikái kiadása: R. A. NICHOLSON, *The Mathnawí of Jalálu'ddín Rómí*, 1925 (8 kötet kommentárral). Őt kéziratot használt, melyek közül három tartalmazza a teljes művet. Az első kötet bevezetője alapján a *Masznaví* európai fordításai: létezett egy Nicholson által ismert korai fordítás, mely a tudományos mércének nem igazán felel meg, inkább csak irodalomtörténeti kuriozitással bír, amit egy bizonyos Jacques de Wallenbourg (1763–

A 24 ezer sorparra rúgó, hat kötetre osztott munkában Rúmí misztikus tanításait teszi közzé, anekdoták formájában. Mint ahogy ő maga is megindokolta: „Jobb, ha a Kedves titka rejtve marad – mondtam neki –, viszont figyelj, mi rejlik a történetben!” Úgy tartják, hogy a művet Rúmí az egyik fő tanítványa, Huszám ad-Dín Cselebi kérésére alkotta 1258 és 1266 között; saját kezűleg csak az első 18 sorpárt róttá papírra, a többit Huszám ad-Dínnek diktálta, s később sem javítgatta, csiszolgatta a munkát. A diktálás időnként átcsap párbeszédbe: Huszám ad-Dín kérdéseket tesz fel, megjegyzéseket fűz a hallottakhoz, nógatja elkalandozó mesterét, vagy éppen fáradságra panaszkodik – mindez benne foglaltatik a műben. E közvetlen kommunikáció határozza meg az egyes történetek szerkesztését is. Egy-egy kényesebb résznél Mavláná megáll, kilép a történetből, szimbolikusan magyarázza az eseményeket, kommentárokat fűz a nehezen érthető helyekhez. A szabad megfogalmazás a művészi értékre is kihat: a mű nyelvezete egyenetlen, költői szépségű helyek váltakoznak döcögősebb megfogalmazásokkal. Mavláná magát inkább tanítónak tekintette, mint költőnek, s a tartalmat fontosabbnak tartotta, mint a formát.

Elődeihez képest újítása részben a feldolgozta nyersanyag gazdag és változatos voltában rejlett. Forrásai közt egyaránt megtalálhatjuk a népmeséket, korábbi mesegyűjteményeket, szentek történeteit, a Koránt, az öt megelőző epikus irodalmat, de mindennapi

1806) írt, s csak néhány részletét adja a műnek. Az első defter egyharmadát fordítja: Georg ROSEN, *Mesnewi oder Doppelverse des Scheich Mewlânâ Dschelâl-eddîn Rûmî aus dem Persischen übertragen von Georg Rosen*, Leipzig, 1849. Az első deftert fordítja le: *The mesnevi of...*, ed., transl. Sir James REDHOUSE, London, 1881. – Ismert még: *Masnavi-i Ma'navi...*, ford. WHINFIELD, E. H. London, 1887, 2. kiad. 1898. – A második könyvet fordítja és kiadja: *The Masnavi by...*, ed., transl. C. E. WILSON, London, 1910. – Újabb angol fordítás (bár korántsem a teljes mű): *Rumi: Lion of the Heart*, ford. Coleman BARKS, A. J. ARBERRY, R. NICHOLSON, London, Arkana, 1998; *A Rumi Anthology: Rumi, poet and mystic tales of mystic meanings*, ford. R. A. NICHOLSON, Oxford, Oneworld, 2000; *The Soul of Rumi: a new collection of ecstatic poems*, ford. bev., jegyz. Coleman BARKS, San Francisco, Harper, 2001.

Egyéb fordítások és kiadások H. RITTER, *Celâleddîn Rûmî = İslam Ansiklopedisi*, 3. köt., İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1945, 53–59. alapján: legutóbbi török fordítás: Mavlânâ, *Mesnevî, Dünya edebiyatından tercümeler: Şark-İslâm klâsikleri I*, İstanbul (ford. İZBUDAK, Veled, kommentálja GÖLPINARLI, Abdülbaki). – Urdu fordításokról: A. J. ARBERRY, *Catalogue of the Library of the India Office*, II, London, 1937, part VI, 301–304. – Korábbi, ismertebb törökországi fordítások és kiadások: Ankaralı RÜSUHI (megh. 1041/1631), *Fâtih al-abjât*, İstanbul, 1289, 6 köt.; Bursalı İsmail HAKKI, *Rûh al-masnavî*, İstanbul, 1287 (Az első defter egy részének kiadása is); Sari Abdullah Efendi, İstanbul, 1288, 5 kötet (Az első defter kiadása is). NAHIFI, Kairó, 1268/1851 (verses fordítás). ÁBIDÍN PASA, İstanbul, 1887/1888, 6 köt. – Az iráni és indiai kiadásokról, illetve a legrégebbi keleti könyvmatokról: NICHOLSON, 1925, I, xvi–xviii és VII, xi–xii, illetve ARBERRY, *i. M.*, 301–304. – Elterjedtek még a Júsuf Szinecsak-féle (megh. 953/1546), *Dzsazira-yi masznavî* címet viselő kivonatok.

életképeket is. Ugyanakkor változatos és kreatív volt az a mód is, ahogyan nyersanyagát megformálta: az egyes történeteket a kifejezendő mondanivalóhoz gyúrta, és képes volt számtalan egymástól független vagy olykor egymással ellentétes jelentést is kihozni belőlük. A történetek nem allegóriák, hanem rendkívül összetetten szimbolikusak; ott érezhető mögöttük a misztikus tapasztalat, céljuk a gyakorlati alkalmazhatóság. Gazdag képi világ, továbbá a Korán és a hadís emelkedett arab nyelvétől a hétköznapi perzsaig terjedő változatos nyelvi regiszterek jellemzik.

Fordításunk az első könyv első 322 párversére terjed ki. Tartalmazza a bevezető szakavat, a híres nádfuvola-hasonlatot, s két történetet: a király és a rabszolgalány, illetve a papagáj és az olajosüveg históriáját. Úgy véltük, helyesebben járunk el, ha nem verses fordítás formájában adjuk közre e részletet, ezzel ugyanis éppen azt a tartalmat csorbítottuk volna, amelyet az alkotó is elsődlegesnek tekintett. (A keretekhez nem kötött, prózai fordítással sem tudtuk azonban áthidalni Rúmi világa és a mi világunk közötti kulturális különbségeket, ezért ahol szükségesnek láttuk, lábjegyzetekkel igyekeztünk segíteni a magyar olvasót.)

Dzsalál ad-Dín Rúmi: *Masnavi-ji Mánavi*

Hallgasd a nádfuvolát, amint mesél, az elválásról panaszcodik:

„Mióta a nádasból kivágtak engem, férfi és nő az én hangommal kesereg.

Szaggassa szívemet darabokra az elválás, hogy leírhasam a vágyódás fájaldalmát.

Aki gyökerétől messzire vetődik, újból keresi az egyesülés idejét.

Keseregtem én már minden társaságban, szerencséshez és szerencsétlenhez egyaránt
társul szegődtem.

Akik saját akaratukból lettek társaim, nem keresték bensőmben titkaim.

Titkom ott van jajszavamban, de a szem és a fül nem képes megérteni azt.”

Nem takarja fátyol a lélektől a testet, s testtől a lelket; mégisincs módjában senkinek
meglátni a lelket.

A fuvola hangja tűz, nem pedig lég – akiben nincs meg ez a tűz, váljon semmivé!

A szerelem tüze az, mely a fuvola bensejében ég; a szerelem áradása az, mely a borban él.

Társa a fuvola annak, akit kedvesétől elválasztottak – hangja szétszaggatja fátylainkat.⁷

Ki látott már a fuvolához fogható mérget vagy ellenmérget? Ki látott már a fuvolához
hasonló bizalmas barátot vagy kedvest?

7 A fuvola a mavlaví dervisek kedvelt hangszere, de a zene általában véve is központi helyet foglal el szertartásaik során. A misztika tanítása szerint az embert és Istent számos fátyol választja el egymástól: a legerősebb fátyol az emberi ego. A zene mint meditációs eszköz kikökkenti az embert a hétköznapi racionalitásból, és a lélek magaslataiba emeli.

A fuvola vérrel borított útról regél, Madzsnún szerelmének történetéről mesél.⁸

Az Igazi Tudás csak annak lehet sajátja, aki túllép önmagán – nincs más vevő a nyelv portékájára, csak a fül.

Bánatunkban parttalanná váltak a napok, gyötrődésünkhöz útítársul szegődtek.

Ha a napok továtúntek, mondd: „nem számít – csak Te maradj, akihez fogható tiszta lény nincs”.

A halon kívül mindenki megelégszik a vízzel; hosszú annak a napja, akinek betevője sincsen.⁹

Hogy milyen érettnnek lenni, az éretlen nem értheti meg; a beszédet így rövidre kell fogunk – béke veled!

Oldd el kötelékeidet, légy szabad, fiam! Meddig leszel még rabja ezüstnek-aranyak?

Ha az óceánt egy korsóba töltenéd, vajon mennyi férne bele? Alig egynapnyi mennyiség.

A mohók szemének korsója soha nem telik meg; a gyöngykagyló nem telik meg gyönggyel, amíg nem elégedett.¹⁰

Aki megszagatja öltözékét szerelmi kínjában, megtisztul a mohóságtól és hibáitól.¹¹

Áldott légy, ó, szerelem, szenvedélyhozó! Minden bajunk gyógyírja te vagy!

Ó, te, ki orvosságunk vagy a gögre és a hírnév utáni vágyra! Ó, te, aki szemünkben Platón és Galénosz vagy!

Egekbe jutott a szerelem révén a porból lett test; megremegett a Sinai-hegy és táncra perdült.

Ó, szerelmes! A szerelem a Sinai-hegy lelkévé vált, a Sinai-hegy megrészegült, *Mózes pedig villámtól sújtottan földre vettetett.*¹²

8 Madzsnún a közel-keleti szerelmi epika egyik közismert hőse, a beteljesületlen, l'art pour l'art szerelem jelképe. A történelmi Madzsnún arab költő volt, az iszlám első századában. Nizámí és az őt imitáló perzsa és török költők művei nyomán vált szimbolikus figurává. Nevének jelentése: „bolond”, azaz a szerelem, illetve misztikus értelmezés szerint Isten bolondja.

9 Az isteni lét átélése olyan a misztikusnak, mint halnak a víz: nem elégszik meg egy-egy korttyal, hanem állandóan benne szeretne lenni. Mivel ez a fizikai létezésben lehetetlen, ez szenvedést okoz – ezért hosszúak a napjai.

10 A korabeli elképzelések szerint a gyöngy a *najszán* hónapban (kb. április) hulló eső cseppjeiből keletkezik, oly módon, hogy az esőcseppet a kagyló magába zárja és igazgyönggyé növeli belsejében. Ahhoz, hogy az esőcsepp gyönggyé fejlődhessen, a kagylónak be kell zárnia ajkait – nem maradhat tátott ajkú, tehát „elégedetlen”.

11 A köntös felszakítása költői konvenció, a szerelmi vágy intenzitását jelzi (lásd fentebb). Az Isten iránti szerelem feltétele az anyagi világhoz tartozó lélek, a *najfsz* megzabolázása. Az öltözék itt a lélek anyagi megnyilvánulásainak szimbóluma.

12 Korán, 7.143. „Miután Mózes megérkezett az általunk megszabott időre, és az ő Ura beszélt vele, azt mondta: »Uram! Mutasd meg nekem [magadat], hadd nézhessek reád!« Ő azt mondta: »Nem fogsz látni engem, de nézz föl a hegyre. Ha szilárdan a helyén marad, akkor látni fogsz engem.« [Ám] amikor az ő Ura megmutatkozott a hegynek, akkor porrá omlasztotta azt. Mózes

Ha ajkamat társam ajkához illeszthetném, fuvolóhoz hasonlóan énekelnék.
Aki elvált társától, akivel egy nyelvet beszélt, hiába tud százféle dallamot, nyelvétől megfosztatott.

A rózsza eltűnt, elhervadt a rózsáskert – nem hallgathatod már a fülemüle történetét.¹³
A Szeretett maga a mindenség, a szerelmes pedig fátyol; a Szeretett él, a szerelmes halott.¹⁴

Ha a szerelmes nem törődik a szerelemmel, olyan, mint a szárnyaszegett madár.
Ugyan, mit tudhatnék én jövőről és múlttól, ha nem világítaná meg Kedvesem fénye?
A szerelem kényszerít, hogy szóljak; ha a tükör nem tükröz, ugyan mire való?
Tudod, miért nem tükröz a tükröd? Mert arcát rozsdá borítja.
Ó, barátaim! Hallgassátok e történetet! Szóról szóra így igaz.

Történet a királyról, aki szerelmes lett egy rabszolgalányba és megvásárolta

Réges-régen élt egy király, országnak s hitnek ura.
Történt pedig, hogy egy nap nyeregbe szállt, s főembereivel vadászni indult.
Az út mentén meglátott egy rableányt – szíve rögvést a lány rabjává vált.
Lelke madara kalitkájában oly nagyon verdesett, hogy a lányt drága pénzen nyomban megvásárolta.
Mevette őt, de még igazán örömét sem lelhetette benne, a sors hatalmából a leány megbetegedett.
Úgy járt, mint az, akinek volt egy szamara, de nyerge nem; mire nyeretget szerzett, szamarát elragadta a farkas.
Vagy mint akinek korszója volt, de vize nem; korszója eltörött, mire vizet szerzett.

a földre rogyott, [mintha] villám sújtotta [volna]. Miután magához tért, azt mondta: »Magasztaltassál! Megbánással fordulok hozzád ismét és hívő vagyok a hívők között.«” A Sinai-heggyel Isten azt példázza Mózesnek, hogy fizikai testben nem lehet Őt meglátni, azaz csak akkor lehet Őt megismerni, ha az ember túllép anyagi világba zárt énjén. Az ember fizikai mivolta nem képes elviselni az isteni megnyilvánulás intenzitását. A hegy meghasad, Mózes elveszti eszméletét.

- 13 A klasszikus muszlim költészetben a rózsza és a fülemüle egymástól elválaszthatatlan. A rózsza Isten, a fülemüle pedig az utána vágyódó lélek jelképe. A fülemüle egész éjjel panaszos ének-szóval keresi, de a nappal nyíló rózsza elérhetetlen marad számára.
- 14 A Szeretett (*ma'súk*): Isten. A szerelmes (*'ásik*) az Isten iránt vágyódó lélek. A szerelmes önmaga az akadály a szerelem létrejöttében, mert dualitást feltételez, a szerelemben viszont megszűnik mindenféle dualitás. A szerelmesnek fel kell adnia különálló létét ahhoz, hogy a szerelemben egyé válhasson szerelme tárgyával.

Közletről-távolról összegyűjtötte az orvosokat, mondván: „mindkettőnk élete a ti keze-
tekben van!

Életem értéktelen – ő az élete életemnek; szenvedek és beteg vagyok – ő a gyógyszerem.
Aki gyógyírt talál lelkemnek, viheti korallom, gyöngyöm, kincsem.”

Erre így szóltak: „Életünket erre tesszük fel! Összeülünk és meghányjuk-vetjük a
dolgot.

Mindegyikünk valóságos Messiás¹⁵ a világban, akad nálunk minden bajra gyógyír.”

Gógjükben nem tették hozzá: „ha Isten is úgy akarja”¹⁶ – Isten ezért megmutatta nekik,
mily gyenge is az ember.

Úgy értem, nem mondani, hogy „ha Isten is úgy akarja” – önteltség. Baljós dolog az.
Sokan vannak, akik ha fennszóval nem is mondják: „ha Isten is úgy akarja”, de lelkük
mélyén ott van ez a mondás.

Semmilyen gyógymód és orvosság, amit az orvosok próbáltak, nem ért célt, hanem
csak fokozta a bajt.

A betegségtől a leány hajszálvékonyra fogyott; a király szeme véres könny-patakot on-
tott.

Úgy rendeltetett, hogy a mézecettől¹⁷ sárga epe termelődött; a mandulaolaj pedig a kis-
záradást csak fokozta.

A balzsamdió¹⁸ szorulást okozott, nem megkönnyebbülést – a víz csak olaj volt a tűzre.

A király előtt nyilvánvalóvá válik, hogy az orvosok képtelenek meg- gyógyítani a lányt, ezért elmegy a mecsetbe, ahol álmában egy szentet pillant meg

Látván az orvosok tehetetlenségét, a király meztláb a mecsetbe futott.

Belépett, a szentély felé fordult; könnyeitől ázott a föld, ahogy imádkozott.

Amikor a megsemmisülés örvényéből¹⁹ önmagához visszatért, boldogan Isten dicsőí-
tésére nyitotta száját:

„A Te számodra a világ uralma semmiség. Mit mondhatnék? Úgyis tudod, ami rejtve
van.

15 A muszlim néphit szerint Jézus legfontosabb tulajdonsága az, hogy még a halottakat is képes fel-
támasztani.

16 Arabul: „Inšáalláh” – az ember szándéka és akarata önmagában nem sokat ér, ha isteni segítség
nem járul hozzá.

17 A mézecet (*sirk-angabín*) epebajra használatos orvosság.

18 A balzsamdió avagy mirabolán (*halíla*) a közel-keleti orvoslásban használatos hashajtó.

19 *Faná*: a misztika egyik központi fogalma, az emberi ego megsemmisülését jelzi. Vele együtt jár
a *baká*, az Istenben való fennmaradás. A király átélte a megsemmisülést, mert beismerte tehe-
tetlenségét, és isteni segítséget kért.

Ó, Te, aki teljesíted kéréseinket! Már megint tévúton járok.

De te azt mondtad: «Noha ismerem, ami szívedben van, mondd ki fennszóval is!»

Mihelyt szíve mélyéből kiáltott, kiáradt rá a kegyelem tengere.

Sírás közben elragadta az álom; álmában egy szent embert pillantott meg.

A szent ember így szólt: „Ó, király! Jó hírt hozok: kérésed teljesül. Holnap egy idegen keres fel, tudd: mi küldtük.

Kiváló orvos. Tudd: igaz és megbízható.

Gyógyítását tekintsd isteni varázslatnak, isteni erő munkál benne.”

Elérkezett az ígért időpont. Pirkadt, keleten a Nap nekikészült, hogy feleméssze a csillagokat.

A király a toronyban várakozott, hogy bekövetkezni lássa az álomban mutatkozó titkot. Meglátott egy érdemdús, kiváló embert: Napot az árnyékban.

Messziről érkezett, olyan volt, mint az újhoid: először nem látszik, s egyszer csak ott van, ahogy megálmodod.

Az álomkép a lélekben olyan, mintha nem lenne; a világot tekintsd mozgó álomnak.

A háború vagy a béke csak álom; a dicsőség és a szégyen is csak álom.

A mennyei kertek holdarcú szépségeinek képe csak álomkép, amely rabul ejti a szenteket.

A sah a vendég arcán látta viszont az álmában látott álomképet.

Az ajtónállók helyett maga ment elébe a láthatatlan világ küldte vendégnek.

Felismerték egymást, s a két lélek mint két tenger egyéolvadt.

„Te voltál a kedvesem, nem pedig az a lány – szólt –, de ezen a világon mindennek megvan a maga oka.

Te számomra Mohamed vagy, én pedig Omar, szolgálatodra állok, felövezem derekam.”²⁰

Kérés az Úrhoz, hogy mindig tegyen képessé a tiszteletteljes viselkedésre. A tiszteletlenség ártalmainak bemutatása

Kérjük Istent, hogy tegyen képessé a tiszteletre;²¹ az Úr kegyétől megfosztatik a tiszteletlen.

A tiszteletlen nemcsak magának okoz kárt, hanem az összes világtáját felperzseli.

A mennyből terített asztal érkezett, nem kellett se kérnünk, se fizetnünk érte.

Mózes népéből egyesek mégis tiszteletlenül így szóltak: „hol a fokhagyma és a lencse?”

²⁰ Omar Mohamed egyik társa, hadvezére volt, halála után pedig ő lett az Iszlám második kalifája (uralkodott: 634–644).

²¹ *adab*: az Isten iránti helyes attitűd.

Elmaradt aztán a kenyér s az égi teríték, nem maradt más nekik, mint a törődés: vetés, ásó, sarló.

Amikor később Jézus fohászzkodott, az Úr bőségesen telerakta tányérjukat. Ám az arcátlanok tiszteletlenül széthordták a maradékot, mintha koldusok lettek volna. Jézus így könyörgött nekik: „ételetek mindig lesz, a föld mindig adni fog. Rosszhiszeműnek és kapzsinak lenni a fejedelmi asztal mellett nem más, mint hitelenség.”

S az isteni kegyelem kapuja bezárult e koldus lelkületű, mohóságtól elvakultak miatt. Nem jön eső, ha nem ad a nép alamizsnát; a járvány oka a paráznság. Bármí sújt is téged, szenvedés vagy bánat, azért van, mert nem féled az Istent, és mert arcátlan vagy.

Aki nem féli Istent a Hozzá vezető úton, mások útját is elállja – nem is ember az! A tisztelet miatt fénylik az ég, a tisztelettől ártatlan s tiszta minden angyal. A tiszteletlenség miatt van napfogyatkozás; s engedetlensége miatt vettetett alá a Mennyből Azázel.²²

Hogyan találkozott a király az isteni gyógyítóval, aki álmában jó hírt hozott neki

Kitárta karját a király, megölelte vendégét; szívét-lelkét szerelem járta át. Elhalmozta csókjaival homlokát, kezét, s megkérdezte, hogy utazott. Kérdve kérdezgette, s a trónhoz vezette. „Türelmemmel végül ím, kincset leltem – szóló. Ó, Isten ajándéka, gondnak távoltartója, bizony, rólad szól a mondás *«a türelem a boldogság kulcsa»*.”²³

Veled találkozni: válasz minden kérdésünkre; általad oldódnak meg a bajok. Mít szívünk rejt, te tolmácsolod; te fogod kezét, kinek lába ingoványba ragadt. *Légy üdvözölve, Isten Választottja,*²⁴ *Istennek Kedveltje!*²⁵ *Ha Te távozol, eljön a vég, beszűkül a tér.*²⁶

*Te vagy védelmezője népünknek; aki nem vágyik utánad, bizony elkárhozik. És ha nem hagyja abba...”*²⁷

22 A halál angyalának neve, itt Iblisszel (a Sátán neve bukása előtt) van azonosítva. (Korán, 38:71–79.)

23 Nicholson szerint többször felbukkanó arab közmondás. *The Mathnawí of Jalálu'ddín Rúmí*, Vol. VII, Containing the Commentary of the First & Second Books, London, Cambridge University Press, 1937, 18.

24 Mohamed.

25 Ali.

26 Nicholson szerint Alinak tulajdonított mondás (i. h.).

27 Korán, 96:15: „...Ha nem hagyja abba, az üstökénél fogva vonszoljuk [a gyehennába].” A Koránban eredetileg a hitetleneknek címzett fenyegetés.

A király a beteghez vezeti az orvost

Kegyesen megvendégelte, kézen fogta, s a hárembe vezette.

Mindent elmondott a betegségről, majd a beteg mellé ültette.

Az megvizsgálta a beteg arcszínét, pulzusát, vizeletét, és betegsége tünetei felől érdeklődött.

Így szólt: „mindaz a gyógymód, amivel a többiek próbálkoztak, nem hozott javulást, csak tetézte a bajt.

A lelki okokról semmit sem tudtak – *Isten óvjon minket attól, amit koholtak!*”

Látván a bajt, a rejtély feltárult előtte; de titokban tartotta, a szultánnal nem közölte.

A bajt nem a fekete vagy a sárga epe okozta; füstje által érzik a tűzifa illata.

Jajgatásából már tudta, hogy az a szívnek jajszava; teste ép, a bajt a szív okozza.

A szív jajszava árulja el a szerelmezt; nincs még egy oly betegség, mint a szerelem!

A szerelmes betegsége más, mint a többi baj; a szerelem Isten titkainak asztrolábiума.

Akárkire is irányul a szerelem, végül úgyis ama titkok felé vezet minket.

Akárhogy is írom le a szerelmezt, akármit is mondok róla, ha szerelemben esem, csak zavartan hallgatok.

Bár a beszéd megvilágíthatja, a szerelem szavak nélkül mégis világosabb.

Ahogy a toll az írással haladt, a szerelemhez érkezőn maga is meghasadt.²⁸

Ha a szerelmezt magyarázza, az ész olyan, mint a kátyúba ragadt számár; a szerelmezt maga a szerelem magyarázza.

A Nap létét maga a Nap bizonyítja; ha bizonyosságra vágysz, ne fordítsd el tőle arcodat!

Az árnyék csak jelzi a Nap létét – ám az éltető fény a Napból ered.

Az árnyék álomba ringat téged, mint az esti történetek – amint felkel a Nap, *széthasad a Hold*.²⁹

Nincs még egy olyan vándor a világon, mint a Nap; a lélek Napja örök, nem nyugszik le soha.

Bár a látható világban csak egyetlen Nap létezik, mégis el lehet képzelni hozzá hasonlót.

Ám a lélek Napja túl van az éteren, nincs párja sem az elmében, sem azon kívül.

Mivel a képzeletben nincs helye, hogy is tudnánk elképzelni hozzá hasonlót?

Amint Samsz ad-Dín arca szépségének híre került szóba, még a negyedik mennyben lakozó Nap is elrejtette arcát.³⁰

Most, hogy neve felmerült, helyénvaló lenne áldásos tetteiből ízelítőt adnunk.

28 Nem bírta elviselni a szerelem hevének ecsetelését.

29 Korán, 64:1: „Közel van immár az óra, és kettéhasadt a Hold.”

30 Samsz ad-Dín ('a vallás napja'): a költő lelki mesterének neve. Negyedik menny: az iszlám kozmológia szerint kilenc égbolt van, s ebből a Nap a negyedikben található.

E pillanatban lelkem felszakította köntösöm, megérezvén József ingének illatát.³¹

Huszám ad-Dín³² így szólt: „oly sok évig voltál Samsz ad-Dín társaságában; kérlek, mesélj ama boldog időszakról!

Hadd örvendezzék a föld és a menny, százszorossá váljék ész, lélek és szem.”

„Ne zavarj, mert megszűntem létezni, elmém nem működik, képtelen vagyok őt dicsérni.

Aki magán kívül van, bármit is mond, túl ünnepélyes vagy dicsekvő, de nem megfélelő.

Hogy is írhatnám le én, az önkívületbe esett, azt a társat, akinek párja nincs?

És az elválást, vérző szívemet? – Hagyjuk ezt máskorra!”

Huszám ad-Dín így szólt: „Adj ennem, hisz éhezem – siess, éles kard az idő!”

Ó, útítárs! A szúfi a pillanat gyermeke;³³ ne törődj a holnappal! – ez az Út feltétele.

Te magad esetleg nem vagy szúfi – a pillanat elmulasztása a létezőt nemlétezővé teszi.

„Jobb, ha a Kedves titka rejtve marad – mondtam neki –, viszont figyelj, mi rejlik a történetben!

Helyénvalóbb, ha a Kedves titkai másokról szóló történetekben fejeződnek ki.”

Huszám ad-Dín erre így szólt: „Ó, bőbeszédű! Ne utasíts vissza, mondd el, nyíltan, leplezetlenül!

Hulljon le a lepel, mondd el kendőzetlenül! Én sem ruhástól alszom a kedvesemmel.”

„Ha a szemed elé kerül mezítelenül – mondtam –, nem maradsz életben, megszűnsz létezni.

Kérj, de kérj mértékkel – a szalmaszál nem bírja el a hegyet.

Ha a világot fénybe borító Nap egy parányit közelebb jön, mindent felperzsel.

Ne keresd a vérontást, a bajt, ne kelts zavart! – Samsz-i Tabrizíról³⁴ ne kérdezz többet!”

Ennek soha se lesz vége; kezd újra; fejezd már be a lány történetét!

Az orvos elmegy, hogy kiderítse a lány bajának okát

Az orvos így szólt: „Menj, ürítess ki a palotát, távolítsd el házad népét s az idegeneket! Senki se hallgatózzék az ajtók mögött; kérdeznék a lánytól egyet s mást.”

31 A köntös felszakítása a szerelmi vágy intenzitását jelzi (lásd fentebb); József az iszlám hagyományok szerint a földi szépség legtökéletesebb megnyilvánulása, és mint ilyen, az isteni szépség szimbóluma. A vak Jákob Józsefet ruhája illatáról ismerte fel. (Korán, 12:94)

32 Huszám ad-Dín Cselebi: a költő tanítványa – Mavláná az ő kérésére írta a *Masznavít*. A szövegben ugyan nincs megnevezve, de a könnyebb érthetőség kedvéért mégis szerepeltetjük.

33 Szúfi mondás – a szúfi minden pillanatot a maga teljességében próbál megélni, úgy, mintha élete utolsó pillanata lenne.

34 Azaz: Samsz ad-Dín.

A ház kiürült, sehol egy lélek; magára maradt az orvos és a beteg.
Szelíden-kedvesen kérdezte: „Hova való vagy? Hisz’ minden város népét másképp kell gyógyítani.

S abban a városban van-e valakid? Kiket ismersz? Kik a rokonaid?”
Kezét a lány pulzusára helyezte, és töviről-hegyire kikérdezte, mily sorscsepások érték.
Ha valakinek lábába tövis fúródik, lábfejét a másik térdére fekteti.
Egy tű hegyével keresi a tövis végét, s ha nem találja, ajkával benedvesíti a sebet.
Ha a talpban ily nehéz meglelni a tövist, vajon milyen nehéz lehet a szívben? Mit gondolsz?

Ha valaki képes lenne meglátni a tövist a szívben, bűnak-bajnak nem lenne hatalma felette.

Ha a szamar farka alá tövist szúrnak, nem tudja kivenni, egyre csak ugrabugrál.
Ahogy ugrál, a tövis még mélyebbre megy; okos emberre van szükség, hogy azt kihúzza.
A szamar fájdalmában rúgkapál, s bár meg akar szabadulni a tüskétől, összeviszza szurkálja magát.

A tövis-eltávolító orvos értette a mesterséget: kezét a lány pulzusán tartva alaposan kikérdezte.

Beszélgetés ürügyén barátai felől kérdezgette.

A lány mindent nyíltan elmesélt az orvosnak: lakhelyről, gazdájáról, városáról s urairól.
Miközben az orvos fülével a történetet követte, kezével a pulzus változását figyelte.
Érverése vajon melyik névre ugrik meg? Az a személy lesz élete célja, értelme.

A lány felsorolta városbeli barátait, majd egy másik város nevét említette.

„Amikor lakóhelyedről kimozdultál – kérdezte az orvos –, legtöbbször melyik városba látogattál el?”

A lány mondott egy városnevet, majd továbbhaladt, ám arcszíne s pulzusa mit sem változott.

Egyre csak sorolta a városokat és urait, említve szállásait, vendéglátóit.

Városról városra, házról házra mindent elmesélt – pulzusa nem gyorsult, arcából sem szökött ki a vér.

Érverése változatlan maradt, míg Szamarkand édes neve fel nem merült.

Pulzusa ekkor megugrott, hol elvörösödött, hol elsápadt, és elmondta, hogy egy szamarkandi aranyművestől kellett elszakadnia.

Az orvos ekképp tudta meg a betegről a titkot, s megértette a lány gyötrelmének okát.
„Melyik utcában lakik, hol találom?” „A hídnál – mondta a lány –, az utca neve Gatfer.”

„Most már tudom, mi a baj – szólta az orvos –, hogy meggyógyulj, csodát művelek.

Nyugodj meg, bizakodj; olyan leszek én neked, mint kertnek az eső.

Majd rágódom én helyetted, te ne aggódj, száz apánál is gyengédebb leszek hozzád.

Jól vigyázz! E titkot ne mondd el senkinek, még ha a király kérdezné is!

Ha szívedbe temeted titkod, kívánságod hamarabb teljesül.

Mert ahogy a Próféta mondja: aki titkát elrejti, hamarabb elnyeri szíve vágját.

A magok a föld mélyében rejtőznek, de titkuk egyszer majd megnyilvánul a zöldellő kertben.

Ha az arany vagy az ezüst nem lenne rejtve, a bányá mélyében hogyan keletkezne?”
Az orvos ígéretének és kedvességének hatására a beteg szívébe a félelem helyébe béke költözött.

Ha az ígéret őszinte, a szív örömmel fogadja; ám ha légből kapott, csak szenvedést okoz.

Az Áldottak³⁵ ígérete valódi pénz; az értelmetlenek ígérete a léleknek gyötrelem.

A szent ember felismeri a bajt és elmondja a királynak

Az orvos aztán felkerekedett, elment a királyhoz és részben elmondta neki, amit megtudott.

„Javaslom – szólt –, hogy a legényt hozassuk ide, gyógyírul a lány betegségére. Csalogasd ide távoli honából; aranyat, díszruhát ígervén hízlald büszkeségét.”

A király követeket küld Szamarkandba az aranyművesért

Elküldött a király két furfangos, ügyes, találékony embert.

El is érték Szamarkand városát, és átadták a király üzenetét az aranyművesnek:

„Ó, tökéletes tudású, finom kezű mester! Kiválóságod híre bejárta a világot.

Királyom téged választott, téged kíván aranyművesének, hiszen te vagy a mesterek mestere.

Vedd e díszruhát, ezüstöt, aranyat; ha eljössz hozzánk, fontos ember leszel, a király bizalmasa.”

A férfit megtévesztette a sok díszruha és kincs; nagybüszkén útra kelt, elhagyván városát, fiait.

Boldogan indult útnak, nem is sejtván, hogy a király az életére tör.

Arabs paripára pattant, vágatott sebesen; megtiszteltetésnek hitte, mi vérdíja volt.

Százszorosán elégedetten, saját lábain futott balsorsa elébe.

Szemei előtt hatalom, dicsőség, rang lebegett – Azráíl³⁶ biztatta „menj csak, eridj!”

Mikor a hosszú útról megérkezett, az orvos rögvest a király színe elé vezette.

Nagy pompával a királyhoz kísérte, hogy a szépség gyertyájának lángján hamvadjon el.

Mikor a király meglátta, egekig magasztalta, kincsel-arannyal elhalmozta.

35 A szentek.

36 A halál angyala.

„Ó, fenséges szultán! – szól az orvos – a lányt ajándékoz az aranyművesnek, hogy együtt legyenek, s az egyesülés vize oltsa ki a gyötrelmem tüzét!”

A király az aranyművesnek adta a holdarcú szépséget – hogy egyvé válhasson a két egymásra szomjazó.

Hat hónapon át teljesült a vágyuk, míg meg nem gyógyult a lány.

Akkor az orvos italt kevert az ifjúnak, az megitta, és szemlátomást sorvadzni kezdett.

Ahogy a mérge emésztette, s szépsége hervadt, a lány szíve sem maradt többé a betege.

Mivel csak csúnyult, arca sápadt, kelleme fogyott, a lány szíve fokozatosan kihűlt.

A szerelem, melyet a forma éltet, nem szerelem – csúfság a vége.

Bárcsak kezdettől csúf lett volna! – nem érte volna ily szörnyű baj.

Szeméből patakokban hullott a véres könny, hiszen saját arca lett halálos ellensége.

Saját tolla lett a páva ellensége – ó, mily sok királlyal végzett saját dicsfénye!

„Gazella vagyok, a vadász véremet ontotta a mósuszért.”³⁷

Pusztai róka vagyok, csapdába csaltak, prémemért metszik el torkom.

Elefánt vagyok, agyaramért vérem ontja az elefántvadász.

Aki egy rablányért megölet engem, nem tudja, vérem bosszúért kiált.

Ma nekem, holnap neked – hogyan is veszhetne kárba olyannak vére, mint én?

Bár hosszú árnyékot vet a fal, az árnyék mindig visszatér hozzám.

Ez a világ egy hegy, tettünk pedig kiáltás – a kiáltás visszhangja hozzánk újra visszatér.”

Így szól, és testéből a lélek elszállt, a lány pedig megszabadult a fájdalomtól és a szerelemtől,

hiszen a holtak iránti szerelem nem tart soká, mert azok többé nem térnek vissza hozzánk.

Az élők iránti szerelem a szívben és a szemben van – egyre inkább kivirul, mint a rózsa-bimbó.

Válaszd annak szerelmét, ki örökkévaló, s lelket nemesítő bort kínál neked.

Válaszd annak szerelmét, akinek szerelme minden prófétának erőt adott.

Ne mondd, hogy nem fogad minket a Király! – ha a szentek velünk vannak, nem lehetetlen az.

Arról, hogy az aranyművest nem önző vágyból és gyilkos szándékkal mérgezték meg, hanem Isten parancsára

Az orvos megölte a férfit, de nem a remény, és nem is félelem hajtotta.

Addig nem ölte meg a király kedvéért, amíg Istentől sugallatot s parancsot nem kapott.

37 A Közel-Kelet egyik legfontosabb illatszerét, a mósuszt, a pézsmatulok (*Moschus moschiferus*) – a közel-keleti irodalomban, s így fordításunkban is a gazella – mirigyeiből nyerik.

Nem tudja a köznép annak a titkát, miért vágta el Khizr az ifjú torkát.³⁸
Akinek Isten nyilvánítja ki, mit tegyen, bármit is tesz, úgy helyes.
Aki öl, de ezzel életet ad, helyesen cselekszik; csak eszköz ő, keze Isten keze.
Mint Iszmail,³⁹ kése előtt hajtsd meg fejed – boldog mosollyal add életed,
hogy lelked örökké örvendezzék, mint Mohamed tiszta lelke Istenben.
Akkor ürítik a szerelmesek a boldogság kelyhét, amikor kedvesük keze által lelik halukat.

Nem vérszomjból ontott vért a király – ne gondold róla rosszat! Ne vitatkozz tovább!
Ne gondold, hogy szennyes dolog, amit tett – amit egyszer átszűrtek, marad abban piszok?
Azért kell a sok próba és csapás, hogy mint a kemencében az ezüsből, kiválják a salak.
Úgy kell elválasztani a rosszat a jótól, ahogy az arannyal teszik: felforralják, s felszínére
kiül a szenny.

Ha tettét nem Isten sugallta volna, csak vérszomjas eb lett volna, nem király.
Nem szenvedély, kéjvágy vagy önzés vezette – amit tett, helyes, bár rossznak látszik.
Elsüllyesztette bár Khizr a csónakot, tettéből mégis száz jó származott.⁴⁰
Hiába volt Mózesrel a fény és az értelem – hogy Khizr miért cselekedett így, fátyol fedte
előtte. Ha nincs szárnyad, ne repülj te sem!⁴¹
A király – vörös rózsza. Ne gondold véresnek. Csak az értelme részegült meg, ne nevezd
bolondnak!

Ha igazhitűek vérére szomjazott volna, és én mégis dicsérném, pogány lennék én is!
Ha az alantas hízeleg, megrendül a trón; az erényes uralkodó az efféle dicséretet jó
néven nem veszi.

Király volt ő, méghozzá bölcs király; kiválasztott volt, méghozzá Isten választotta.
Ha valakit megöl egy ilyen király, csak kegyet gyakorol vele és az üdvösség felé vezet.
Ha a Végtelen Kegyelemű Isten nem látott volna hasznot e kegyetlen tettben, miért
óhajtotta volna így?

Körülmetéléskor reszket a gyermek, de szerető anyja örül e fájdalmas tettnek.
Fél életet elvesz, de szívat ad helyébe – nem is képzeled, mi mindent ad helyébe.
Te, aki csak saját belátásod szerint ítélsz – lásd be, messze vagy az igazságtól!

38 A motívumok Mózes és Khizr történetéből valók. Korán, 18:74, 80–81.

39 A muszlim hagyomány szerint Iszmail és nem Izsák volt az, akit Ábrahám kész volt feláldozni Istennek.

40 Korán, 18:71, 79.

A fűszeres és a papagáj története, avagy hogyan borította fel a papagáj az olajat

Volt egy fűszeres, és volt neki egy papagája – széphangú, beszédes zöld madár. Ott lakott, őrizte a boltot, és jól odamondogatott a vevőknek. Valóságos szónok volt, ha emberekkel beszélt, és dalolni is igen szépen tudott. Egyszer, ahogy ide-oda röpködött a boltban, felborította a rózsaoajajos üvegeket. Amikor a fűszeres átjött a boltba, s nyugodt szívvel letelepedett, látta ám, hogy az egész bolt úszik az olajban, ráadásul a ruhája is csöpög. Erre úgy fejbe vágta a papagájt, hogy kihullott a tolla. A papagáj napokig néma maradt; a fűszeres pedig, megbánván tettét, napokig sóhajtozott.

Szakállát tépte, így siránkozott: „Ó, jaj, felhő takarja áldást hozó napom! Inkább a kezem tört volna el, mikor ékes beszédű madaramat fejbe vágtam!” Alamizsnát adott minden dervisnek, hátha a madár újra beszélni kezd. Három éjjel, három nap keservesen zokogott, reményvesztetten üldögélt a boltjában. Mutatott a madárnak mindenféle csodát, hátha az újból visszanyeri hangját. Egyszer csak egy kopasz csuhás vetődött arra, feje sima, mint a bödön alja. Rögvest megjött a papagáj hangja – odakiáltott a dervisnek: „Hé, te! Hát te meg mitől lettél kopasz? Tán te is felborítottad a rózsaoajajat?” Nevetni kezdtek az emberek, minthogy a papagáj azt hitte, a csuhás is úgy járt, mint ő. Ne merd magadat a Tisztákhoz⁴² hasonlítani, csak írásban hasonlít a „tej” és a „tigris”.⁴³ Azért tévelyeg az egész világ, mert Isten rejtőzködő szentjeit kevesen ismerik fel. Magukat a prófétákkal egyenlőnek tekintik; a szenteket olyanakk képzelik, mint önmagukat.

„Mi is emberek vagyunk, ők is emberek – mondják –, esznek és alszanak ők is, mint mi.” Vakok lévén, nem is sejtik, micsoda határtalan szakadék tátong közöttük. Bár egy helyről esznek a méhek, egyik fullánkot növeszt, másiktól méz ered. Bár minden gazella füvet legel és vizet iszik, az egyikben trágyává, a másikban mósszá válik.

Minden nád a vízben nő, ám egyik üres marad, a másik cukorral telik. Mondhatnánk százezer ilyen hasonlatot – ég és föld a különbség. Ez is eszik – csak mocsok távozik belőle; az is eszik – étke isteni fényre lesz. Ez is eszik – az étel fukarrá, iriggyé teszi; az is eszik – Isten szeretete támad benne. Ez termékeny föld – az szikes és kopár; emez tiszta angyal, amaz pedig vad démon.

41 Korán, 18:60–82.

42 Azaz: szentek.

43 A *sír* 'tigris' és a *sér* 'tej' azonos írásmódú, de eltérő kiejtésű és jelentésű szavak.

Valóban: a két forma külsőleg hasonlít; a sós és az édesvíz is átlátszó.

Ki tudná megkülönböztetni e kettőt? Csak aki megízlelte, az képes megmondani, melyik az édes és melyik a sós.

Vannak, akik úgy hiszik, a varázslat és a csoda egy töről fakad, és hogy mindkettőnek alapja a szemfényvesztés.

A varázslók, hogy Mózesrel vetélkedjenek, kezükbe az övéhez hasonló botot vettek.⁴⁴

De micsoda különbség van bot és bot között, micsoda távolság van tett és tett között!

Egyik tettet Isten átka kíséri, másiknak jutalma Isten áldása.

Az istentelenek csak utánoznak, mint a majmok – a sors ezzel sújtotta őket.

A majom azt teszi, amit az embertől lát: mindenben utánozza.

„Pontosan azt teszem, amit ő” – vélekedik. Hogy is láthatná a lényegi különbséget, aki csak vetekedni akar?

Emez isteni parancsra cselekszik, amaz a versengés végett – pusztuljon, ki vetélkedni akar!

A képmutató csak az utánzás miatt imádkozik együtt az őszintével, nem magáért az imádkozásért.

Ha az igazhívő és a képmutató sakkozik, imában, böjtben, zarándoklatban és adakozásban az igazhívő mattot kap.⁴⁵

Bár mindketten ugyanazt a játszmát játsszák, olyan messze vannak egymástól, mint Merv és Rej.⁴⁶

Mindkettő a számára kijelölt hely felé halad, mindkettő saját nevéhez híven cselekszik.

Ha igazhívőnek nevezik ezt, örvend a szíve, ha amaz álszentnek nevezik, haragra lobban.

Alaptermészete miatt ezt szeretettnek nevezik, amazt pedig gyűlöltnek képmutató természetűe miatt.

I-g-a-z-h-í-v-ő – e betűk önmagukban még nem tisztelnek meg; az *igazhívő* szó semmi más, mint megnevezés.⁴⁷

Ha valakit képmutatónak mondasz, e hitvány név, mint a skorpió, marja bensejét.

De ha e név nem a pokolból ered, akkor miért benne e pokolbéli íz?

Ez a név nem a betűi miatt ocsmány, ahogy a tengervíz sem az edény miatt sós.

A betű az edény, a jelentés mint edényben a víz; a jelentések tengere pedig Ő, *akinél a Könyvek Anyja van*.⁴⁸

Vannak a világon sós és édes vizű tengerek, közöttük pedig *áthághatatlan válaszfal*.⁴⁹

44 Mózes és a Fáraó varázslóinak vetélkedéséről lásd Korán, 20:55–76.

45 A vallás külsődleges megnyilvánulási formáiban a képmutató látszólag jobb, mint az igazhívő.

46 Két egymástól távoli város. Merv a mai Türkmenisztánban, Rej pedig Iránban található.

47 Az eredetiben a *mím*, *váv*, *mím* és *nún* betűkkel írják le a *mu'min* ('igazhívő') szót.

48 Az Öröktől fogva őrzött táblák, melyeken a világ összes dolga eleve meg van írva. A Koránban ebből egy rész van kinyilatkoztatva (Korán, 13:39).

49 Korán, 55:20.

Tudd, hogy e kettő egyazon forrásból ered – de te lépj túl mindkettőn, a forrást keresd!
Ugyan, hogy is tudnád biztosan megkülönböztetni a valódi aranyat a hamistól, ha nincs
próbaköved?

Kinek szívébe Isten próbakövet helyezett, csak az képes megkülönböztetni a bizonyost
a kétségestől.

Ha valakinek a szájába szálka akad, csak akkor nyugszik meg, ha kihúzza.

Ha csak egyetlen szálka kerül is ezer falatba, az ember megérzi azt.

A testi érzékek ezen a világon segítenek – a lelki érzékek az ég felé emelnek.

A testi érzékek épsége az orvos dolga, de lelki érzékeid épségét a Kedvestől kérd.

Emez akkor ép, ha törődsz a testeddel, amaz, ha romlani hagyod.

A lélek útja a testet romba dönti, a rombolás után pedig újat épít.

Az aranykincsért rombolja le a házat, majd abból a kincsből még szebbet épít.

A vizet elzárta, a medret kitisztította, hogy újra ivóvíz folyhasson benne.

A sebet fölhasította, kihúzta a nyílhegyet, hogy helyén friss hús növekedhessen.

A várat lerombolta, a hitetlenektől elvette, hogy aztán száz toronnyal és fallal építhesse
újra.

A kifejezhetetlent, ugyan ki jellemezhetné? Amit elmondtam, mégis el kellett mondanom.
Egyszer így nyilvánul meg, máskor pedig épp ezzel ellentétesen; az Isten-hit nem más,
mint állandó ámulat és megdöbbenés.

Nem olyan megdöbbenés ez, amitől ijedten hátat fordítasz – hanem amitől mámorosan
merülsz el Kedvesed szerelmében.

Van, akinek arca a Kedves felé fordul, s van, ki maga válik a Kedves arcává.

Figyelj meg minden arcot, lehetséges, hogy a szolgálat útján az Ő arcát pillantod meg.

De mivel az ördög gyakran emberarcot ölt, ne nyújts mindenkinek segítő kezecskét.

A vadász is madárhangot hallat, hogy megtéve és lépre csalja a madarat.

Amint a madár meghallja saját fajtája hangját, vágtyól hajtva leszáll és csapdába esik.

A dervis szavait veszi szájára az alattomos, hogy becsapja a jámbort.

Az igazak tetteiből fény és meleg árad, az alantasok pedig szemérmetlenek és fondorlatosak.

Gyapjúból oroszlánt készítenek, hogy azzal kolduljanak, Abú Muszajlimát⁵⁰ Mohamednek nevezik.

Ám Abú Muszajlimát azóta is csak „Hazug”-ként ismerik, míg Mohamedet „Bölcs”-nek nevezik.

A lőre nem oltja szomjadat, és kénköves bűz árad belőle; az isteni bor pecsétje viszont tiszta mósusz.

50 Álpróféta. Mohamed halála után lépett fel. 633-ban az aqrabai csatában megölték.